

УДК 37.091.3:316.628]:37.091.2

МЕТОДИ МОТИВАЦІЙ І ЦІЛЕВИЗНАЧЕННЯ – ЯК ВАЖЛИВІ СКЛАДНИКИ УСПІШНОГО ПРОЦЕСУ УЧІННЯ

Ірина Кучеренко, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичного мовознавства, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-8005-6757

E-mail: i.a.kucherenko@udpu.edu.ua

Схарактеризовано методи мотивації та цілевизначення, які є компонентами лінгводидактичного інструментарію. Окреслено сутність та особливості методів мотивації та цілевизначення уроку української мови і шляхи реалізації їх у сучасних умовах навчання. Методи мотивації забезпечують успіх процесу навчання, стимулюють і спонукають усіх учасників освітнього процесу до активної співдіяльності. Методи цілевизначення передбачають усвідомлений вибір цілей навчання і створення таксономії особистісних цілей.

Ключові слова: лінгводидактичний інструментарій; методи навчання; мотив; мотивація; методи мотивації; ціль; цілевизначення; методи цілевизначення.

METHODS OF MOTIVATION AND GOAL SETTING AS IMPORTANT COMPONENTS SUCCESSFUL LEARNING PROCESS

Iryna Kucherenko, Doctor of Pedagogic Sciences, Professor, Professor at the Department of Practical Linguistics, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-8005-6757

E-mail: i.a.kucherenko@udpu.edu.ua

The article describes the methods of motivation and goal setting, which are important components of modern linguodidactic tools for learning the Ukrainian language, and the necessary components for achieving the effectiveness of the learning process of students. Linguodidactic tools are the activity basis of the educational process, which is a clearly defined and methodically perfectly constructed system of forms, methods, techniques, and teaching aids. The purpose of the article is to characterize the essence and features of the methods of motivation and goal setting of the Ukrainian language lesson and to design ways to implement them in modern learning conditions. Methods of motivation, goal setting, and reflection are common in all types of training sessions. Methods of acquiring knowledge, developing skills, and gaining experience are specific because they are determined by the didactic purpose of the lesson, the appropriate type, so in this regard are divided into theoretical and practical methods of forming speech, language, and communicative competencies. Motive causes and stimulates the desire of the individual for a specific goal. Learning motives motivate the student to do his own active cognitive activity. It depends on the motives of learning, what and how he comprehends, assimilates, masters; productivity and quality of competence. Methods of motivation as the initial ways of interpersonal interaction between teacher and student ensure the success of the learning process, stimulate and encourage all participants in the learning process to be active. Objectives as perfectly predictable results of language learning provide direction and regulation of the activities of teachers

and students, are the basis for determining the content of the lesson, the choice of forms, methods, techniques, and teaching aids. The goal is what the individual wants to achieve, and the goal is what he is trying to achieve. Methods of goal setting involve a conscious choice of learning goals and the creation of a taxonomy of personal goals.

Keywords: *linguodidactic tools; teaching methods; motive; motivation; motivation methods; goal; goal setting; goal setting methods.*

Успішність та результативність мовної освіти залежить від правильно обраного, спроектованого і реалізованого лінгводидактичного інструментарію, що є важливою частиною навчання української мови і покликаний процесуально забезпечити вивчення навчального матеріалу в конкретних педагогічних умовах серед реального контингенту здобувачів освіти. Лінгводидактичний інструментарій – це діяльнісна основа освітнього процесу, чітко визначена і методично досконало сконструйована система форм, методів, прийомів та засобів навчання, що визначається змістом, метою й цілями навчального заняття, знаходиться у постійному взаємозв'язку і взаємодії, спрямовується та впроваджується з метою досягнення наперед запланованого результату. Технологічний підхід як один зі стрижневих у сучасній лінгводидактиці передбачає оптимальний синтез форм, методів, прийомів і засобів навчання відповідно до заздалегідь визначеного результату. А це, своєю чергою, відкриває для педагога (учителя і викладача) різновекторні можливості для впровадження варіативного лінгводидактичного інструментарію на конкретному уроці чи аудиторному занятті. Одним із важливих складників лінгводидактичного інструментарію є, безперечно, методи навчання. У зв'язку з цим виникає необхідність схарактеризувати питання проєктування, моделювання, конструювання і реалізацію лінгводидактичного інструментарію вивчення рідної мови й інтеграційне функціонування методів навчання української мови.

Розроблення лінгводидактичного інструментарію як інтегрального об'єднання форм, методів, прийомів і засобів навчання спирається на концептуальні положення та ідеї методики навчання української мови, висвітлені у дослідженнях учених-методистів (О. Біляєв, Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, О. Кучерук, Л. Мамчур, В. Мельничайко, С. Омельчук, Н. Остапенко, К. Плиско, М. Пентиліук, Т. Симоненко, І. Хом'як, Г. Шелехова та ін.).

Мета статті – схарактеризувати сутність та особливості методів мотивації та цілевизначення уроку української мови і спроектувати шляхи реалізації їх у сучасних умовах освітнього процесу.

У сучасному науковому просторі поняття «метод навчання» позиціонується двобічно: як вид методичного задуму педагога і як зміст технології навчального заняття. На наш погляд, метод навчання пронизує всю педагогічну діяльність учителя/викладача: від прогнозування майбутньої навчальної діяльності, проєктування (задум, ідея, модель, що визначає взаємодію вчителя та учня (викладача і студента), заздалегідь спланований кінцевий результат, конкретизований у цілях навчального заняття) і до реалізації у процесі суб'єкт-суб'єктної міжособистісної взаємодії навчання й учіння, а також рефлексії з метою порівняння очікуваного результату з одержаним. Таким чином, дію методу навчання розглядаємо у двох площинах: під час педагогічного проєктування педагогом відбувається створення системи методів навчання і в процесі проведення навчального заняття здійснюється їх системна реалізація.

Найбільш поширеними і точними нам видають такі потрактування терміна «методи навчання» – це «впорядковані способи організованої діяльності вчителя й учнів, спрямовані на досягнення цілей освіти» [2, с. 74]; «способи, прийоми, методика дослідження мовних явищ. За допомогою цієї категорії реалізуються всі функції навчання: освітня, виховна, розвивальна, спонукальна, контрольна-корекційна та ін.» [7, с. 81]; «спосіб досягнення мети, спосіб пізнання, упорядкована діяльність ..., упорядковані способи організованої діяльності вчителя й учнів, спрямовані на досягнення цілей освіти; комплекс навчальних засобів і прийомів, що сприяють виконанню певного завдання чи розв'язанню певної проблеми» [3, с. 156]; «інтеракція суб'єктів навчання, спрямована на реалізацію запланованих поурочних цілей, структурними елементами яких є прийоми навчання» [98, с. 10].

У нашому розумінні *метод навчання* – це спосіб організації міжособистісної взаємодії суб'єктів навчально-пізнавального дискурсу, спрямований на досягнення спільної мети і запланованого кінцевого результату. Методи навчання є комплексним поняттям, що складається із сукупності відповідних прийомів. Метод і прийом розглядаємо як близькі, взаємопов'язані, але не тотожні, не рівнозначні.

Єдиної системної класифікації методів навчання у педагогіці й методиці навчання української мови і нині не існує, адже класифікаційні ознаки їх систематизації можуть мати різне підґрунтя, а їхній склад поповнюється новими, сучасними методами. Враховуючи дослідження вчених-методистів (О. Біляєва, О. Кучерук, М. Пентилюк та ін.), поділяємо методи навчання української мови:

- за метою і компетентнісно-цільовим призначенням на методи розвитку мовної, мовленнєвої, комунікативної компетентності;
- за напрямом організації освітнього процесу на методи мотивації, цілевизначення, реалізації (засвоєння знань, формування вмінь та навичок, набуття досвіду), рефлексії і контролю.

Вважаємо, що методи мотивації, цілевизначення, рефлексії є спільними для всіх типів навчальних занять. Методи засвоєння знань, формування вмінь та навичок, набуття досвіду є специфічними, адже зумовлені дидактичною метою навчального заняття, відповідним його типом, тому у зв'язку з цим поділяються на теоретичні та практичні методи формування мовленнєвої, мовної, комунікативної компетентностей особистості.

Мотив – це те, що спричиняє і стимулює прагнення особистості досягти визначеної мети діяльності. Мотиви навчання спонукають учня/студента до власної активної пізнавальної діяльності, від якої залежить, *що* та *як* він осмислює, засвоює, опановує, а в кінцевому результаті – продуктивність і якість сформованої власної компетентності. Мотив – це внутрішнє усвідомлене спонукання до активного наполегливого учіння, що поєднується з інтересом до майбутньої роботи. Розвиток і становлення мотивації учня/студента відбувається під час розкриття важливості, необхідності, ролі здобуття знань та вироблення вмінь, використання традиційних та інноваційних методів навчання, проблемних ситуацій, комунікативних вправ, що заохочують їх, залучають до активної пізнавальної діяльності, занурюють у колективне навчальне міжособистісне спілкування. На початку навчального заняття вчитель розвиває мотиваційну готовність, чітко формулює мету, конкретизує цілі, значення знань (що потрібно вивчити, чого досягти, якими поняттями заволодіти) та практичне

значення набутих знань та сформованих умінь та навичок (для чого їм це потрібно, де і як можна їх застосувати), ставить чіткі завдання і створює умови для їх вирішення. Формуються мотиви, зазначає М. Алексєєва, завдяки застосуванню вчителем ефективних методів і прийомів навчання, «за такої організації навчальної діяльності, коли в центрі уваги учнів не засвоєння готового матеріалу, а самостійні активні пошуки відповіді на поставлену перед ними пізнавальну задачу чи на питання» [1, с. 69].

Методи мотивації як вихідні способи міжособистісної взаємодії вчителя й учня (викладача студента) забезпечують успіх освітнього процесу, стимулюють і спонукають усіх учасників навчального процесу до активної співдіяльності, реалізованої під час міжособистісного навчально-пізнавального дискурсу задля досягнення наперед визначеного кінцевого результату. Мотивація має пронизувати всю структуру навчального заняття, застосовуватися як на початковому етапі, так і прикінцевому, перед і після виконанням вправи, завдання, але найважливішою вважаємо цілісну початкову стійку мотивацію. До цінних внутрішніх мотивів пізнавальної діяльності учнів відносимо: пізнавальний, пов'язаний з інтересом до нового, невідомого; саморозвитку, зумовлений бажанням знати і вміти якомога більше; досягнення, який зумовлює бажання одержати якісно високі результати власної діяльності; професійно-життєвого самовизначення, дія якого пов'язана з прагненням досягти успіхів у майбутній професії; комунікативний, покликаний виробити бажання спілкуватися, взаємодіяти; емоційний, що викликає радість, здивування та ін.

Питання забезпечення мотиваційної функції методів навчання на уроці порушує О. Кучерук і пропонує підтримку мотивації здійснювати за такими напрямками: 1) формування пізнавального інтересу засобами предмета; 2) стимулювання особистісного успіху в навчанні; 3) розвиток потреб самостійної навчально-пізнавальної діяльності; 4) спонукання до мовотворчого самовираження [5, с. 253]. З урахуванням цього, вважаємо, що методи мотивації покликані формувати пізнавальний інтерес засобами української мови; стимулювати розвиток особистісної комунікативної компетентності кожного учня/студента; забезпечувати власний успіх у процесі активного учіння; розвивати усвідомлення необхідності активної навчально-пізнавальної діяльності, спонукати до самовираження і самореалізації.

Методи мотивації реалізують у таких методах навчання, як проблемний, дослідний, креативний методи, дидактична гра що конкретизують різними прийомами: обговорення епіграфа/гасла навчального заняття; розкриття мовних понять у кросвордах, ребусах, малюнках; передбачення мовних явищ, мовленнєво-комунікативних дій; уявлення комунікативних процесів; прочитання лінгвістичної казки; ігрова діяльність; «навмисна помилка»; «лінія горизонту» (підведення до уявної межі майбутньої самостійної діяльності); комунікативної ситуації проблемного, пошукового, дослідного характеру; приклад з життєвого досвіду або художньої літератури; краєзнавча інформація; демонстрація мовленнєвих зразків та ін.

Цілі, як ідеально прогнозовані результати мовного навчання, передбачають спрямування і регулювання діяльності педагога і здобувачів освіти, є основою для визначення змісту, вибору форм, методів, прийомів та засобів навчання. На думку В. Шарко: «Ціль виступає як чинник, що зумовлює спосіб і характер діяльності, вона визначає відповідні засоби її досягнення, вона є не тільки спроектованим кінцевим результатом, а й вихідним побудником діяльності» [9, с. 9]. Мета – це те, що

особистість *хоче* досягти, а *ціль* – чого *намагається* досягти. Чітко визначена і сформульована *ціль* допомагає з'ясувати зміст уроку, зосередити роботу вчителя й учнів на її досягненні у взаємозв'язку, взаємодії і творчості.

Цілевизначення – інтерпретація, роз'яснення, конкретизація соціальних й освітніх потреб у чітко сформульованій меті уроку, яка спрямована на розвиток мовної особистості у фіксованому чинними державними документами напрямі. Функціонування уроку пов'язане з процесом цілевизначення, що є комплексним утворенням і складається із взаємопов'язаних складників – цілеспрямованості, власне цілевизначення та цілереалізації [4, с. 172]. Формулювання комплексної мети уроку української мови має здійснюватися в алгоритмі: мета – цілі – цільові завдання. Компетентнісний підхід до вивчення української мови передбачає уточнення цілей на рівні знання, вміння, навички і досвіду з конкретизацією мовленнєвого, мовного, власне комунікативного, соціокультурного і діяльнісного компонентів комунікативної компетентності особистості. Особистісно орієнтований підхід передбачає конкретизацію індивідуальних цілей з метою розкриття потенційних можливостей кожного учня. Учитель, формулюючи цілі уроку, повинен використовувати інфінітиви, що позначають активну дію, що саме має учень зробити (назвати, Схарактеризувати, переказати, створити, виділити, визначити тощо). Сформульовані цілі відбивають наперед визначений результат – конкретно те, що вчитель планує досягти в процесі суб'єкт-суб'єктної навчальної взаємодії з учнями. Процес цілевизначення для вчителя – це чітке встановлення, моделювання і формулювання триєдиної мети уроку, спрямовання дій учнів у визначеному напрямі, а для учня – осмислення особистісної мети уроку, інтерпретація її до власної «Я-концепції», встановлення особистісних цілей, постановка перед собою чітких завдань.

Методи цілевизначення передбачають усвідомлений вибір цілей навчання і створення таксономії особистісних цілей. Цінність методів цілевизначення, на думку Н. Мойсеюк, полягає в тому, що вони забезпечують «усвідомлення учнями цілей свого навчання; формування вміння визначати *ціль* на основі результатів рефлексії; уміння визначати репродуктивні, пізнавальні та дослідницькі цілі; уміння надавати цілям реалістичності, значущості та повноти; уміння розширювати *ціль*, будувати ієрархію власних цілей і завдань; уміння співвідносити свої цілі з цілями інших людей (однокурсників, батьків, учителів), школи, суспільства» [6]. Реалізація методів цілевизначення здійснюється впродовж 3–5 хвилин і передбачає усвідомлення учнем особистісного образу запланованого майбутнього кінцевого результату (з очікуваним позитивним якісним показником), який з'єднаний з установкою на активну навчальну діяльність щодо досягнення цього очікуваного результату. Фіксація цілевизначення може відбуватися цілісно для всіх учнів у класі (наприклад, на дошці, стенді, мультимедійно тощо) й індивідуально кожним учнем (у зошиті, персональному блокноті, нотатках, в електронному пристрої та ін.). Традиційними методами цілевизначення є бесіда, планування, синтез, аналіз, а серед інноваційних методів навчання заслуговує на увагу метод «Дерево цілей».

Метод «Дерево цілей» (П. Друкер) передбачає систематизацію цілей з метою їх декомпозиції, структурування. Декомпозиція цілей – це процес поділу, конкретизації цілей на відповідні цільові завдання, їх чітке визначення, формулювання і фіксація. Дерево цілей як графічна схема (граф) упорядковує цілі в систему. У вершині графа

занотовується одна або кілька цілей уроку, фіксуються цільові завдання, виконання яких є необхідною умовою досягнення цілі попереднього рівня. Цільові завдання повинні бути взаємопов'язаними й одночасно здатними реалізуватися. Дерево цілей показує ієрархію цілей, конкретизує їх таксонімію не тільки на одне навчальне заняття, а перспективно визначає цілі наступного рівня, що будуть досягнуті на уроках найближчим часом. Пропонуємо такі способи фіксації цільовизначення:

«Дерево цілей» (за П. Друкером)

Комунікативна компетентність								
Компетентності								
	Мовна		Мовленнєва		Власне комунікативна		Соціокультурна	Діяльнісна
	Знання	Уміння, навички, досвід	Знання	Уміння, навички, досвід	Знання	Уміння, навички, досвід		
Віддалені								
Ближчі								
Цілі уроку								

«Мої цілі»

Цілі уроку	На початку уроку	У кінці уроку	Умовні позначки
1.			«+» – достатню знаю і вмю
2.			«+/-» – частково знаю і вмю
3.			«?» – не знаю і не вмю
4.			«!» – хочу поглибити знання і вміння, набути досвіду

«Знаю – хочу – дізнався»

Цілі уроку	Знаю	Хочу знати	Дізнався
– Ознайомити із формами дієслова; – Сформувати вміння визначати форми дієслова (неозначені, особові, родові, дієприкметник, дієприслівник)	– Що таке дієслово – Запитання – Синтаксичну роль – Часи дієслова	– Які є форми дієслова – На які запитання відповідають – Як їх розрізнити – Яку синтаксичну роль виконують	

Наведемо приклади шляхів реалізації методів мотивації і цільовизначення на уроках української мови.

Тема уроку «Ступені порівняння прислівників»

Мотивація. Особистісно орієнтована ситуація зацікавленості.

- Розгляньте слайди. Порівняйте слова. Чи відрізняються вони один від одного?
- Поставте запитання до слів. Визначте лексичне значення кожного слова.
- До якої частини мови належать слова?
- Як утворюються ступені порівняння прикметників?
- Як утворюються ступені порівняння прислівників?

Яскравий	Яскравіший	Яскраво	Яскравіше
Широкий	Ширший	Широко	Ширше
Зелений	Зеленіший	Зелено	Зеленіше

Українська мова багата на слова, що виражають різну міру ознаки дії особи чи предмета. Нам необхідно знати ці слова, щоб охарактеризувати, яку міру діяльності ви, хтось або щось виконує.

Цілевизначення. Для того щоб бути знавцем української мови, потрібно вивчати мовні норми та правила і розвивати свої вміння. Згадайте, яку важливу тему ми вивчали на попередньому уроці? Тепер давайте продовжимо поглиблювати свої знання та вміння і чітко визначимо, що будемо робити на сьогоднішньому уроці. Мета нашого уроку: виробити власні вміння і навички характеризувати ступені порівняння прислівників, набутти досвіду їх творення і застосування у мовленні. Для досягнення цієї мети ми повинні реалізувати цілі, що «проросли» на нашому «Дереві цілей».

Дерево цілей

		Цілі уроку	
		Знання	Уміння, навички, досвід
Комунікативна компетентність	Мовна	1. Знати ступені порівняння прислівників, форми вищого і найвищого ступеня порівняння, засоби і способи їх творення	2. Утворювати всі форми ступенів порівняння прислівників; визначати ступінь порівняння, його форму, використовувати різні ступені порівняння прислівників у мовленні
	Мовленнєва	3. Повторити відомості про стилі і типи мовлення, стилістичні функції прислівників	4. Використовувати ступені порівняння прислівників у текстах
	Комунікативна	Вдало пройти співбесіду з директором рекламного агентства, показати себе гарним знавцем української мови	
	Соціокультурна	Я і українська мова	

Кожен з учнів фіксує власне цілевизначення у блокноті «Мої цілі».

Цілі уроку	На початку уроку	Наприкінці уроку	Умовні позначки
1.			«+» – достатню знаю і вмію
2.			«+/-» – частково знаю і вмію
3.			«?» – не знаю і не вмію
4.			«!» – хочу поглибити знання і вміння, набутти досвіду

Тема уроку «Складносурядне речення»

Мотивація. Карта досліджень. Громадське об'єднання «Зелена планета» і лабораторія «Веселкова мова» запрошують учнів – теоретиків, практиків, експериментаторів – до продуктивної праці. Ви маєте під час навчання виявити себе знавцем рідної мови і дбайливим охоронцем природних багатств нашої України. Для

цього нам потрібно зробити різні дослідження із теми «Складносурядне речення» і створити карту «Розділові знаки у складносурядному реченні», у яку записати можливі схеми розстановки розділових знаків, а також карту «Природа України», в яку записати назви рослин, птахів, дерев, кущів, назви яких сьогодні прозвучать.

Карта досліджень

Складносурядне речення	Природа України
[ ], і ( ).	Калина

Цілевизначення. Для того щоб конкретизувати нашу дослідно-пізнавальну діяльність, визначимо цілі, до яких ми будемо йти на шляху подвійного навчально-пізнавального пошуку.

Дерево цілей

		Цілі уроку	
		Знання	Уміння, навички, досвід
Комунікативна компетентність	Мовна	1. Складносурядне речення; 2. Сміслові зв'язки у ССР; 3. Засоби зв'язку в ССР; 4. Розділові знаки у ССР; 5. Відмінність між ССР і простим реченням, ускладненим однорідними членами	1. Знаходити ССР; 2. Установлювати зв'язки між частинами ССР; 3. Визначати види ССР; 4. Розмежовувати ССР і прості, ускладнені однорідними членами; 5. Правильно ставити розділові знаки
	Мовленнєва	1. Стилї і типи мовлення. 2. Стилїстичні функції однорідних членів речення і ССР	1. Використовувати ССР і прості речення, ускладнені однорідними членами в стилїстично маркованих текстах
	Комунікативна	Вдало вести бесїду, аргументувати власну думку	
	Соціокультурна	Я і Батьківщина. Природа різних регіонів України	

Тема уроку «Твір-розповідь про процес праці»

Мотивація. Комунікативна ситуація. *Уявіть, що оголошено конкурс «Кулінарний бренд мого народу», в якому ви хочете взяти участь. Для цього потрібно надїслати редактору лист-заявку, в якій розповісти про процес приготування страви, що є брендом української кухні.*

Цілевизначення. Виклик. *Щоб стати учасником конкурсу, потрібно не тільки знати, як приготувати страву, а і правильно розповісти про цей процес. Здїйснити це можна, написавши твір-розповідь про процес праці. Для того, щоб конкретизувати нашу роботу, визначимо цілі, яких потрібно досягти. Запишемо їх у таблицю.*

Мої цілі

Цілі уроку	На початку уроку	У кінці уроку	Умовні позначки
1.			«+» – достатньо знаю і вмїю
2.			«+/-» – частково знаю і вмїю
3.			«?» – не знаю і не вмїю
4.			«!» – хочу поглибити знання і вмїння, набути досвіду

Мотивація і цілевизначення є важливими компонентами процесу навчання української мови і необхідними складниками успішного процесу учіння. Методи мотивації покликані формувати і розвивати стійкі пізнавальні мотиви учня/студента для того, щоб здобувачі освіти усвідомили й осмислили необхідність та важливість засвоєння знань і вироблення вмій та навичок, потребу їх використання у подальшому житті. Методи цілевизначення передбачають зображення в реальному процесі навчання стратегічного акценту мовної освіти та основних завдань чинної програми, сформульованих в конкретній меті (навчальній, розвивальній, виховній), фіксують та конкретизують цілі, забезпечують створення таксономії цілей. Представлені шляхи реалізації методів мотивації та цілевизначення є орієнтиром для проєктувальної й організаційної діяльності вчителя/викладача, а їх упровадження у практику навчання української мови забезпечує процес досягнення мети і цілей навчального заняття.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробленні методичних шляхів реалізації методів формування комунікативних знань, вмій та навичок учнів/студентів під час вивчення української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева М. Мотивы обучения учнів. К.: Радянська школа, 1974. 116 с.
2. Біляєв О. Лінгводидактика української мови : навч.-метод. посіб. К.: Генеза, 2005. 180 с.
3. Захлюпана Н., Кочан І. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2002. 250 с.
4. Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі: монографія. Умань. 2014. 410 с.
5. Кучерук О. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 420 с.
6. Мойсеюк Н. Педагогіка: навч. посіб. К.: ВАТ «Білоцерківська книжкова фабрика», 2007. 656 с.
7. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / за ред. М. І. Пентиліук. К.: Ленвіт, 2003. 149 с.
8. Хом'як І. Внутрішня організація уроків мови. *Українська мова і література в школі*. 2014. № 2. С. 8–12.
9. Шарко В. Сучасний урок: технологічний аспект: посіб. для вчителів і студентів. К.: СПД Богданова А. М., 2007. 220 с.

REFERENCES

1. Aleksieieva, M. (1974). *Motyvy navchannia uchniv*. Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian].
2. Biliaiev, O. (2005). *Linhvodydaktyka ukrainskoi movy*. Kyiv: Heneza [in Ukrainian].
3. Zakhliupana, N., Kochan, I. (2002). *Slovnnyk-dovidnyk z metodyky vykladannia ukrainskoi movy*. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka [in Ukrainian].
4. Kucherenko, I. (2014). *Teoretychni i metodychni zasady suchasnoho uroku ukrainskoi movy v osnovnii shkoli*. Uman [in Ukrainian].
5. Kucheruk, O. (2011). *Systema metodiv navchannia ukrainskoi movy v osnovnii shkoli: teoriia i praktyka*. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
6. Moiseiuk, N. (2007). *Pedahohika*. Kyiv: VAT «Bilotserkivska knyzhkova fabryka» [in Ukrainian].
7. *Slovnnyk-dovidnyk z ukrainskoi linhvodydaktyky*. (2003). M. I. Pentyliuk (Ed.). Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
8. Khomiak, I. (2014). *Vnutrishnia orhanizatsiia uroktiv movy. Ukrainska mova i literatura v shkoli, 2, 8–12* [in Ukrainian].
9. Sharko, V. (2007). *Suchasnyi urok: tekhnolohichnyi aspekt: posibnyk dlia vchyteliv i studentiv*. Kyiv: SPD Bohdanova A. M. [in Ukrainian].